

עין משפט נר מצוה

עץ א מיי פֿיג מהל' שנת הלימ' טושי"ע חורב סר שטט ספי' :

פ ב מיי פֿיג מהל' אכל הל' כל עיי' כ״מ טושי"ע יו"ד סימן שטט ספי' ב:

א ג מיי פֿיג מהל' ערסין הלי"ג:

ב ד מיי שם הלי"א ירב' אלפס תמוזות פֿי' דף קי"ח:

תורה אור השלם

- וכל עירפך יתהי בשקל הקדש עשרים גרה יתהי השקל: ויקרא כז כה
- ואם קוך הוא מערבך ותעמידו לפני בכותן ותערך אותו בכותן על פי אשר תשיג יד הנדר יעריכנו בכותן:

ויקרא כז ח

מוסף רש"י

שער נשים צדקניות. בשעיר נדחת מהר, אי הוו ככלל ואת כל שללם תשרף או לא (טוהדרין י"ב). בפאה נכרית. גזיל של שעות דעלגלם עששין לניו קא מנעי ליה לרב ויזק סא של דנקיטס (ש"ם).

הדרן עלך הבל מעריבין

שינויי נוסחאות

א[ל] נסתרנדיק קיב. אימא' בעי רב יוסף, א[ל] מה תסג גופה קא' כסא נמו גופה א[ל] כותיה דרב ותניא כותיה דרב נתמן דר יתכן (ש"ם) ז[ו] אין מעריבין פחות (ש"ם) ובי"ב צ"ב. א[ל] בידו תמס (ש"ם). א[ין] מעריבין פחות (ש"ם). א[ל] צ"ל מעריבין (צ"ב). א[ל] בידו תמס (ש"ם). א[ל] תלמא אבל היסא' (ש"ם). א[ל] בידו תמס (ש"ם). א[ל] לראשונה פ"א דף הדא (ש"ם). א[ין] צ"ק מ"ז, ג[א] צ"ק י"ח ללסטריו בהרה (ש"ם). ט[ו] תסג כפרק חלק (ש"ם). ט[ו] ויטול עמה. אי' (ש"ם) וי' כצ"ח: דכונסין יתן א[ין] מעריבין (ש"ם ובי"ב צ"ב). יט[ן] הנערך (צ"ב). א[ל] צ"ל בעריבין, אלא וא"מ מנא לן לרנטי (ש"ם).

שיטה מקובצת

קס"ח. ותימא דמשפט בדיקו דישבעת על המשבר חזקונין הולד בתו ובהאלות חזון דוקא יצא ראשו אין גונגלין ב דרייל דהכי מיירי נמי ביצא ראשו ולכך מלללין עליו את השבת, תמי' (א"א"ה ע"י לעזיל תמי' בתוס' הרא"ש ברי"ה ישבה על המשבר עכ"ה): **באופרת**. ע"י תשובת הרשב"א ס' שיל: וזו מיתתה אוסרתה. ושיער מיתה אינו אוסרתו ולאור בר מיתה היא דאין עתידה להשנותו ומהאי טעמא נוחא מה שמקשים בב"ק י. תודי"ה שישור) אמאי אצטרך שור ולא אום למעוטי אדם מבזר תיפוק ליה מזהמת יהיה לו מי שהמיתה שלו לאפוקי אדם שאין המת שלו שיהיה המת

אין ב[ן] נערבין פחות מבדע וכו'. יא[ל] פחות מסלע והעשיר לאו דווקא פחות מסלע אלא אפי' נתן כל הערך חוץ מסלע אחד

מגלגלין עליו את הכל : **ההוא** יד הנודר ולא יד הנידר.

ואס תאמר כל[א] מה לי לרצויי נידר דליטריך קרא למעוטי וי"ל כיון

דכתיב קרא (חמשים) (ויקרא כז)

וכל ערךך יהיה בשקל הקדש דלא יהא ערך פחות משקל ואשכחן ערך חמשים ס"ד דהאי טעמא משום השג יד ידעינן מסבבא ואולינן צתר הנידר קמ"ל קרא דלשר תשיג יד הנודר דלא אזלינן צתר הנידר: **בעידנא** דיהיב דראשון צ"ת צ"ה. תימא דנעדינא

נדנר לראשון היה לו ה' סלעים ואיך מפטור כשנתן להם אחת התנן פרק השג יד (לקמן דף פ: ה) היה עשיר פי' בשעת הנדר והעני כשגא לפרוע לכהן או עני כשנדנר ולא נתן כלום והעשיר נותן ערך עשיר ואומר רציוו דךך דלקמן דוקא שהעריכו הכהן צעודו עשיר ולכן כשהעני שזצ נותן ערך עשיר אצל אס נדר כשהוא עשיר ולא הוערך והעני נותן ערך עני ובשמעמין הכי הוא נתן ד' לשניה שהכהן העריכו תחילה על השניה וחזר והעריכו על הראשון ונתן על פיו אחד על הראשון ולכן נפטר ממנה דלא הוערך עליה צעוד שהיו צידוהמססלעים:

כיון

וּזו גמר דינה אוסרתה תני לוי כוותיה דרב ג[א] תני לוי כוותיה דר"ג בר יצחק תני לוי כוותיה דרב האשה שיוצאה ליהרג ואמרה תנו שערי לבתי נותנין מתה אין נותנין מפני שהמת אסור בהנאה פשיטא אלא שנויי המת אסור בהנאה תניא כוותיה דרב נחמן בר יצחק האשה שמתה נהנין בשערה בהמה שנהרגה אסורה בהנאה ומה הפרש בין זה לזה וזו מיתתה אוסרתה וזו גמר דינה אוסרתה:

הדרן עלך הבל מעריבין

אין ז[ו] נערבין פחות מסלע ולא יתר על חמשים סלע כיצד נתן סלע והעשיר אינו נותן כלום פחות מסלע והעשיר נותן חמשים סלע היו א[ל] בידיו

חמש סלעים ר"מ אומר אינו נותן אלא אחת וחכמים אומרים נותן את כולן **אין** ח[ן] נערבין פחות מסלע ולא יתר על חמשים סלע: **גמ'** אין נערבין ח[ן] פחות מסלע מוגלן דכתיב ויכל ערךך יהיה בשקל הקדש י' כל ערכין שאתה מעריך לא יהו פחותין משקל ולא יתר על חמשים סלעים דהיי א[ל] בידיו חמשה כו': מ"ט דר"מ כתיב חמשים וכתיב שקל או חמשים או שקל ורבנן ההוא לכל ערכין שאתה מעריך לא יהו פחותים משקל הוא דאתא ט[ן] היכא דאית ליה אמר קרא י' אשר תשיג יד הנודר והרי ידו משגת ור"מ ההוא יד הנודר ולא יד הנידר הוא דאתא ורבנן לאו ממילא שמעת מינה דהיכא דידו משגת שקול מיניה א"ר אדא בר אבהה היו י' בידיו י' חמש סלעים ואמר ערכי עלי וחזר ואמר ערכי עלי ונתן ארבע לשניה ואחד לראשונה יצא ידי שתייהן מ"ט ט' ב"ח מאוחר שקדם וגבה מה שגבה גבה בעידנא דיהיב לשניה משעבד לראשונה בעידנא דיהיב לראשונה יא[ל] תו לית ליה

אין יט[ן] נערבין פחות מסלע. שאפי' עני הנדור יט[ן] כהשאג יד לא יתן פחות מסלע: ולא יוסר על חמשים. דזהו גדול שבערכין הכתובין בפרשה:

נתן סלע. בן עשרים שערכו חמשים והיה עני ונתן סלע לערכו דעני נידון כהשאג יד והעשיר פטור: **נוסן חמשים**. דבנתינה קמיימא לא יא[ל] ידי ערכו ועדיין ערכו עליו ועני המעריך את עצמו והעשיר קודם נתינה נותן ערך עשיר כדילפינן לקמן בפ' השג יד (דף פ:): **היו צידו חמש סלעים**. עני בן עשרים שהעריך עצמו והיה לו ה' סלעים: **גמ'** ההוא גלג ערכין שאסא מעריך הוא דאסא. שאפי' עני שבעניים לא יתן פחות ומיניה היכא דאית ליה טפי יהיב דכתיב על פי אשר תשיג: יד הנודר ולא יד הנידר. שעני שהעריך את העשיר נותן ערך עני: **לאו ממילא שמעינן מינה כו'**. אע"ג דקרא להכי אמא ולא יד הנידר מיהו על פי אשר תשיג כתיב וממילא שמעת דהיכא דידו משגת שקול מייניה: **ונסן ד' לשניה**. על פי כהן יא[ל] ידי שניהן ואפי' לרצנן הואיל ויהיב לשניה צרישא: **מה שגבה גבה**. והילכך כי יהיב לראשונה כל מה דאית ליה יהיב לה ולשניה ליכא לנימנר אמאי לא יהיב כולוה חמש משום דנעדינא דיהיב לשניה משמענא לה לראשונה דהא אפילו מאי דיהיב לה לאו דידה הוא:

אסור בהנאה דגמרי' (ע"ז כט:): שם שם מעגלה ערופה ומהאי טעמא ממעט התם (כ"ק נג:): שור פסולי המוקדשים שנפל לבזר דפטור ולפי שמעתינן נוחא כיון דשערו מותר הוי שפיר המת שלו. תוס': גמר דינה אוסרתה. מכאן משמע דלא כפר"ח דאמר שור הנסקל מותר להחרש בו אפילו לאחר גמר דינו ואינו אסור אלא לשחוט ולהנות מנמו לאחר מיתה והכא משמע דגמר דינו אוסרתו אפי' מחיים ומשעת הדלכה כרב נחמן בר יצחק. תוס'. ע"י בתוס' סנהדרין דף פ (ע"א ד"ה בשור): מתה אין נותנין, משמע דהיינו כי לא אמרה דאי אמרה מה לי מתה ומה לי יוצא ליהרג וה"ה דהמ"ל או כולה במיתה או כולה ביצא ליהרג תוס': **פשיטא אלא שנויי המת כו'**. גליון וחקשה הר"ר אלחנן הא אצטרך לאשמעינן דשער המת אסור בהנאה כגוף המת לאפוקי מדרב נחמן וי"ל דאי לא אתא לאשמעינן אלא את הוה ליה למיתני הכי האומרת תנו שער לבתי אין נותנין מפני שהוא כגופה. הרא"ש ז"ל:

פרק שני ונתן ארבע לשניה. ע"י בהשטטות בסוף המסכת: **בעל חוב מאוחר שקדם וכו'**. ע"י בהשטטות בסוף המסכת: **בעידנא דיהיב לראשונה**. ע"י בהשטטות בסוף המסכת: תוס' ד"ה אין מעריבין בו' את חבל. גליון. דהכי תניא בתוספתא (פ"א ה"ג) היה בידו סלע ונתן הימנו ג' דגירים ולא הספיק ליתן דרני האחרון עד שהעשיר מגלגלין עליו את הכל. לשון הרא"ש ז"ל: ד"ה ההוא וכו' וי"ל וכו'. ג"כ וי"ל הר"י בגליון י"ל כיון דכתי' חמשת שקלים בנערך ס"ד דבזר הנערך אזלינן קמ"ל ע"כ:

הבל מעריבין פרק ראשון ערכין

מחקך כשצר צעלמא הוא. ואין חיוב אלא בחובל צחי דמוציא דס: יב[ן] (נהנין כשערה. רגילות היו נשים כששערן מועט לקשור שיער נשים נכריות לשערן והוא פיהא נכרית): **פיהא**. קליעה א[ל] **מס אסור כהנאה**. דכתיב א[ל] ותמת שם מרים וגמר שם שם מעגלה ערופה במסכת

ע"ז צאין מעמידין (דף כט:): **צפיהא** נכרים. לאו שערה ממש קאמר אלא שהיתה לה פיהא משיער אשה אחרת קשורה לשערה יב[ן] דרגילות היו נשים כששערן מועט לקשור שיער נשים נכריות לשערן והוא פיהא נכרית[ן] ואמרה תנו אותה לצחי וקמ"ל ממני' דאע"ג דקשורה לה כיון דאמרה תנו גליא דעתה דלא ניחא לה דמיהו כגופה לאימסורי יב[ן] צהדיה ונכטולה מחיים דליא: **שער נשים צדקניות**. של עיר הנדחת שלא הודחו עמה מהו ואמר רבא התם טו[ן] צחלקן (סנהדרין ק"ב). פיהא נכרית שקשרה הצדקת לשערה קא מייצעיא ליה אי כגופה היא וניאול טו[ן] אי כממונה וקי"ל (שם) גדיקים שצמוכה וילאין ממנה ערומים וכל ממונס נשרף דכתיב יא[ל] ואת כל שללה תקבוצו וגו' אלמא מספקא ליה אי כגופה אי לאו כגופה ומיפשטו ליה מהכא דגופה יא[ל] הוא דטעמא דאמרה תנו כו': **קשיא ליה לר"ג** הא דמוקמינן למתניתין צפיהא נכרית והא דומיא דצהמה קמני וכו': **אלא א"ר נחמן**. לעולם שערה ממש ודקשיא לך איסורי הנאה נינהו ל"ק דשיער הממ לא מיתסר כהנאה דלא דמי לשיער כהמה שהכרה דאשה מיתמה אוסרתה ושיער לאו צר מיתה הוא שאין עשוי להשחמות אצל כהמה גמר דינה אוסרתה כלאמר כפסמים צמ כל שעה (דף כב:): ממשמע שנאמר סקל יסקל השור ט[ו] איני יודע שהוא צבילה ואסורה צבילה ומה ת"ל לא יאכל את בשרו י' מגיד שאס שחטו לאחר גמר דינו אסור ואין לי אלא צבילה כהנאה מנין כו' והילכך כל דמוזכר כה לאמר כפסמים צמ מיתסר כהנא: **מני לוי כווסיס דרב**. דמוקים לה דלאמרה תנו וצפיהא נכרית: **מסא**. ולא אמרה תנו אין נותנין כו': **פשיטא**. דמש"ה אין נותנין שהמת אסור כהנאה אלא ודאי ה"ק שנויי המת כגון פיהא נכרית אסורין כהנאה ולהכי קמני להאי מפני משום דקא צעי לגלויי עלה דלאו כשערה ממש קא מייירי: **כהמה שנהרגה אסורה כהנאה**.

הדרן עלך הבל מעריבין

הדרן עלך הבל מעריבין
דזהו גדול שבערכין הכתובין בפרשה: **נתן סלע**. בן עשרים שערכו חמשים והיה עני ונתן סלע לערכו דעני נידון כהשאג יד והעשיר פטור: **נוסן חמשים**. דבנתינה קמיימא לא יא[ל] ידי ערכו ועדיין ערכו עליו ועני המעריך את עצמו והעשיר קודם נתינה נותן ערך עשיר כדילפינן לקמן בפ' השג יד (דף פ:): **היו צידו חמש סלעים**. עני בן עשרים שהעריך עצמו והיה לו ה' סלעים: **גמ'** ההוא גלג ערכין שאסא מעריך הוא דאסא. שאפי' עני שבעניים לא יתן פחות ומיניה היכא דאית ליה טפי יהיב דכתיב על פי אשר תשיג: יד הנודר ולא יד הנידר. שעני שהעריך את העשיר נותן ערך עני: **לאו ממילא שמעינן מינה כו'**. אע"ג דקרא להכי אמא ולא יד הנידר מיהו על פי אשר תשיג כתיב וממילא שמעת דהיכא דידו משגת שקול מייניה: **ונסן ד' לשניה**. על פי כהן יא[ל] ידי שניהן ואפי' לרצנן הואיל ויהיב לשניה צרישא: **מה שגבה גבה**. והילכך כי יהיב לראשונה כל מה דאית ליה יהיב לה ולשניה ליכא לנימנר אמאי לא יהיב כולוה חמש משום דנעדינא דיהיב לשניה משמענא לה לראשונה דהא אפילו מאי דיהיב לה לאו דידה הוא:

משקל ואינו נפטור עד שיתן סלע שלם כדאמרינן לעיל דהא כתב שקל בערך המועט וכתיב חמשים בערך המרובה: **והיכא דאית ליה**. יחייב מה דאית ליה דכתיב אשר תשיג יד הנודר: **וה' מאיר**. האי אשר תשיג יד הנודר אשר תשיג אתי למעוטי יד הנדר דעני שהעריך את העשיר נותן ערך עני מה שידו משגת ולא אזלינן בתר נידור[ן]: **ולאו מבייאל [שמעת מינה בו']**. כלומר דתרווייהו שמעינן מינה [שמן] דיד הנודר ולא יד הנדר ושמענין מינה מדאמר אשר תשיג דהיכא דידו משגת שקלינן מיניה כל מה שיש לו: **[ונתן ארבע**. לערך שנייה ואחת לראשונה: **בעל חוב מאוחר**. האי ערך אחרון היינו בעל חוב מאוחר שקדם וגבה מה שגבה גבה. כלומר כלוהו הוו משעבדי לראשונה אי לאו דקרמה שנייה ומה שקרמה וגבתה זכתה בו הן חדא דשיריה משעבדא לראשונה ובעידנא דיהב לראשנה חד יצא דתו לא אית ליה דאין ידו משגת יותר הילכך יצא ידי שתייהם:

משקל ואינו נפטור עד שיתן סלע שלם כדאמרינן לעיל דהא כתב שקל בערך המועט וכתיב חמשים בערך המרובה: **והיכא דאית ליה**. יחייב מה דאית ליה דכתיב אשר תשיג יד הנודר: **וה' מאיר**. האי אשר תשיג יד הנודר אשר תשיג אתי למעוטי יד הנדר דעני שהעריך את העשיר נותן ערך עני מה שידו משגת ולא אזלינן בתר נידור[ן]: **ולאו מבייאל [שמעת מינה בו']**. כלומר דתרווייהו שמעינן מינה [שמן] דיד הנודר ולא יד הנדר ושמענין מינה מדאמר אשר תשיג דהיכא דידו משגת שקלינן מיניה כל מה שיש לו: **[ונתן ארבע**. לערך שנייה ואחת לראשונה: **בעל חוב מאוחר**. האי ערך אחרון היינו בעל חוב מאוחר שקדם וגבה מה שגבה גבה. כלומר כלוהו הוו משעבדי לראשונה אי לאו דקרמה שנייה ומה שקרמה וגבתה זכתה בו הן חדא דשיריה משעבדא לראשונה ובעידנא דיהב לראשנה חד יצא דתו לא אית ליה דאין ידו משגת יותר הילכך יצא ידי שתייהם:

פרק שני ונתן ארבע לשניה. ע"י בהשטטות בסוף המסכת: **בעל חוב מאוחר שקדם וכו'**. ע"י בהשטטות בסוף המסכת: **בעידנא דיהיב לראשונה**. ע"י בהשטטות בסוף המסכת: תוס' ד"ה אין מעריבין בו' את חבל. גליון. דהכי תניא בתוספתא (פ"א ה"ג) היה בידו סלע ונתן הימנו ג' דגירים ולא הספיק ליתן דרני האחרון עד שהעשיר מגלגלין עליו את הכל שאילו מתחילה נתנו היה פטור היו בידו

מסורת הש"ס

א[ל] יומא פג... G ע' כשאלימות, א[ל] פסי' יחד ועיין בנש"י דסנהדרין קי"ב, ד[ל] גלגל ד. כטורות י"א, א[ל] נכטות 5. ד. ב"ק לז, א[ל] ד"ן שייך לנטש קודם ד"ה פשיטא, א[ל] נכמדנר כן, א[ל] דכרסי ג, א[ל] שמוס כלא, א[ל] נסא, א[ל] ע"י גז"ק,

הנהגות הב"ח

א[ל] רש"י ד"ה נתיב כשערה וכו' נכרית פאה קלועה הפי"ד ואח"כ מ"ה איסורי הנאה דמת אסור כהנאה:

גליון הש"ס

גמ' זו מיתתה אוסרתה. ע"י צ"ק דף י' ע"א מוס' ד"ה ששור:

רבינו גרשום

מתחך בבשר הוא. כלומר כיון דמתה לית בה משום חבורה: **[בחמה כשצרינה אסוריה כהנאה**. כדתרצינן בעל השור נקי: איסורי הנאה נינהו מת. דליף שם שם מגלה ערופה: **כפיהא נכרית**. שער של אשה אחרת שלא היתה מחוברת לשערה ואותו שער מותר כהנאה: שייך נשים צדקניות. של עיר הנדחת דאמרי' התם צדיקים שבתוכה גופן פלט וממונן אבר ואמר רבא כהנא נכרית קא מיבעיא לית אי הוי כממונ ולא גופה הוא או דילמא כיון דמחבר ליה הוי כגופה. ודאין אי מחבר לה. לא קא מיבעיא ליה דודאי כגופה ופלט כי קא מיבעיא ליה דתלי אפהא כהנא: **מטמא דאסריה תנו**. הוי כמפושט ממנה: **מת חתם גופה**. דבהמה אין לה פאה נכרית אף הכא באשה כשערה דגופה קא מיירי וכל כהנא נכרית: **אלא אמר רב נחמן**. היינו טעמא דנהנין בשערה דזו [אשה] מיתתה אוסרתה דאפי' אינה נהרגת [אלא] מתה דכרבה אסורה בהנאה וכו' קא אסור מדי דהוי גופה ממש דמשנתה מחמת מיתה שיערה אינה משנתה הילכך כי אמרה קודם מיתה תנו הוי כמפושט ממנה בתוין: **וזו בהמה: גמ'** דינה אוסרתה. כהנאה ולא מיתתה הילכך משעה שנמנר [אלא] מתה דכרבה אסורה בהנאה וכו' קא אסור מדי דהוי גופה ממש דמשנתה מחמת מיתה שיערה אינה משנתה הילכך כי אמרה קודם מיתה תנו הוי כמפושט ממנה בתוין: **שנויי המת אסור כהנאה**. אלמא בפאה נכרית קא מיירי: **ותניא בותיה דרב נחמן** דבשערה דגופה ממש קא מיירי:

הדרן עלך הבל מעריבין:

אין בעריבין פחות מסלע. אין נטילין לעולם מן המעריבין פחות מסלע ולא יותר על חמשים סלע: **[ביצד**. אמר ערכי על חמשים סלע ולא ערכי על חמשים סלע ולא

היתה ידו משגת אלא לסלע אחד ונתנו נפטור מן הערך אע"פ שהעשיר אינו נותן כלום. אבל אם נתן פחות מסלע והעשיר נותן חמשים סלע): **היו בינו חמש סלעים**. וערכו היה חמשים: **ו' מאיר** אומר אינו נותן אלא אחד. ונחמן אומר אינו נותן אלא אחד.

העיר: **גמ'** כל עריבין שאתה מעריך, סתם לא יהיו פחות